

De túl minden bűn, minden szenvedésen,
Önérzetünket nem feledve mégsem,
Nagy szívvel, melyben nem apad a hűség,
Magyarnak lenni: büszke gyönyörűség!
Magyarnak lenni: nagy s szent akarat,
Mely itt reszket a Kárpátok alatt.
Ha küszködőn, ha szenvedőn, ha sírva:
Viselni sorsunk, ahogy meg van írva;
Lelkünkbe szíva magyar földünk lelkét,
Vérünkbe oltva ősök honszerelmét,
Féltőn borulni minden magyar rögre,
S hozzátapadni örökkön-örökre!...

* * *

A reformkor csalogánya

*Szoprán hangja már a temesvári zárda énektanárának feltűnt - Arany verset írt hozzá -
Bemutatták Donizettinek is*

Hollósy Kornélia Júlia Klára a Temes megyei Gertyenyesen született 1827. április 13-án. Apja, *Korbuly Bogdán* gazdag örmény család sarja, s csak 1832-ben változtatta nevét Hollósyra, amikor nemességet kapott. Anyja *Csausz Magda*, a pesti egyetem orvosprofesszorának nővére. Házasságukból tíz gyermek született. Kornélia a tizenegyedik, s születése anyja életébe került.

Szoprán hangja már a temesvári zárda tanulójaként feltűnt énektanárának, s tanítani kezdte. Kornélia 15 éves korában kikérte apai örökségét, és Bécsbe ment. Egy évig tanult Salvi Máténál, aki bemutatta Donizettinek, ő viszont beajánlotta Francesco Lampertihez Milánóba. Kétévi tanulás után Korfuban énekelte az akkor 19 éves, sudár termetű leány Verdi Ernánijának *Elviráját*. Torinóban ismerte meg a bukaresti *staggione* vezetője, s szerződtette. A Bukarester *Deutsche Zeitung* 1845. december 8-i számában írta róla: „Minden művészetbarát számára igazi, nagy örömet szerzett, hogy végre ismét meghallgathatta Bellini-nek ezt a kedves, szép művét. Hollósy kisasszonynak pedig a jó ízlését bizonyítja, hogy fellépése tárgyául az *Alvajárót* választotta... A vendégszereplő kiváló tehetsége megérdemli, hogy teljesítményének a legnagyobb figyelmet szenteljük, és azt osztatlan elismerésünkben részesítsük... Hollósy kisasszony énekművészetéről a legmelegebb szavakkal kell megemlékeznünk. Hangjának fiatalosan szép zománca, a könnyed, akadálytalan énekkészség, a ragyogó, szárnyaló trillák, mindenekelőtt pedig hangszínének lágy, elégikus csengése vitathatatlanul bizonyítja művészi tehetségét és színpadra termettségét... Ragyogó művészi tulajdonságai hatalmas és biztos alapot nyújtanak ahhoz, hogy Hollósy Kornélia kisasszony mai teljesítményét elsőrangúnak és kiválónak ítéljük...” A kritika jó hosszúra nyúlt. A fiatal magyar énekesnő mély benyomást tett a bukaresti közönségre, amely ünnepelte és visszavárta.

Már kész művészként tért haza 1846-ban, s június 4-én Temesvárott bemutatkozott rokonságának és a magyaroknak. *Petrisevics Horváth Lázár*, a *Honderú* és *Frankenburg Adolf*, az *Életképek* szerkesztője javaslatára *Ráday Gedeon* gróf felkérte néhány vendégszereplésre. 1846. július 23-án lépett föl először a Nemzeti Színházban *Donizetti Linda di Chamounix* címszerepében. Még néhány nagy sikerű fellépés után, augusztus 24-én 4000 forint tiszteletdíj és két jutalomjáték fejében, minden intrika ellenére első lírai énekesnőnek szerződtették a pesti Nemzeti Színházhoz.

Schodelné első igazi riválisa, a korszak rendkívüli jelentőségű primadonnája lett, lírai és koloratúrszerepekben egyaránt kiváló. Az idő, melyben Hollósy Kornélia a Nemzeti Színház tagjává lett, igen szép, termékeny: a magyar reformtörekvések kora volt. Szerződtetésével megszűnt a lármás harc, s ő hamarosan egész Pest kedvence lett. A költők verset írtak hozzá, a politikai és társadalmi élet nagyjai is igen szerették.

A Nemzeti Színházban már az 1840-es évek közepére az olasz énekiskola lett uralkodóvá, s ennek letisztult változatát adta Hollósy Kornélia is, az 1846-ban szerződtetett koloratúrcsillag. Az 1842-es színházi törvénykönyv a mesterrel való előzetes konzultációhoz kötötte az énekszólam énekesi megváltoztatását. De maga Erkel is bővítette utóbb műveit. Az énekesi változtatásokat Hollósy is követte, amikor betétáriát illesztett *Lortzing Cár és ács* című vígoperájába, ugyanő *A sevillai borbély* 1847. április 13-i előadá-

sán Rosina énekleckéjeként Egressy Béni Petőfi-dalait énekelte ismétlést követelő nagy sikerrel. Ő volt az első Melinda Erkel Ferenc Bánk bánjában.

1848. május 13-án mutatta be a színház Mercadante Saverio nagyoperáját, a Horatiusok és Curatiusokat, ezt Hollósy Kornélia jutalomjátékkal választotta. A darab jól illett a forradalmi idők szelleméhez, s nagy publikumot vonzott. A gyorsan változó politikai események őt egyébként sem hagyták érintetlenül. Részt vett néhány demonstrációban Kossuth mellett. Az 1848-as őszi szezon első bemutatója szeptember 16-án Császár (Kaiser) György A kunok című 4 felvonásos eredeti operája volt (szövegét Kirchlehner Ferenc írta), amelyben Margit szerepét alakította. A Budapesti Divatlap ezt írta róla: „Hollósy a művészi virtuozitás minden bájával feldíszíté jó szerepét, s a második felvonásbeli magyaros szellemű párdala és magánáriája mindenkire elragadólag hatott.” Végül az opera 1872-ig állandó műsordarabja lett a Nemzetinek. De a tervezett bemutatók száma meglehetősen leapadt.

Hollósy az első megszállás idején nem hagyta el Pestet. 1849. március 31-én adták elő Bellini Puritánok című operáját, de a színház szinte sosem telt meg, ezért inkább egyveleget adtak elő Szabad hangok címmel, amelyben Hollósy népdalokat énekelte. Kossuth tiszteletére június 9-én még színre került Erkel Hunyadi Lászlója, Schodelnével Szilágyi Erzsébet, Hollósy Kornéliával Gara Mária szerepében. A kritikák szerint „...a nádor páholya érintetlenül állt a színházban, maga Kossuth bérelt páholyból tapsolt a forradalmi eszméknek”.

Hollósy Kornéliának Schodelné visszavonulása után sok dolgot adott a színház, minden harmadik-negyedik napon fellépése volt. December 29-én bemutatták Doppler Ferencnek, a Nemzeti fuvolaművészenek magyar tárgyú kétfelvonásos operáját Ilka és a huszártoborzó címmel. Az opera nagy sikert aratott, bár a kritikusok véleménye igen eltérő és szigorú volt. Hollósyról azonban mindenki elragadtatással írt.

Egyidejűleg szinte hihetetlen hír lát napvilágot: Hollósy távozni készül attól a színháztól, amelybe nagy nehézségek árán jutott be, s ahol háromévi működése alatt annyi dicsőséget aratott. Elhatározta, hogy visszavonul, illetve külföldre megy. 1850-ben Bécsben aratott nagy sikereket (öt estén énekelte az Alvajáró, Lucia, Hugennották, Linda és Ördög Róbert koloratúrszerepeiben), noha akkor a magyar név nem volt előnyös hangzású Bécs magasabb köreiben, s itthon is rossz néven vették tőle ezt a vendégszereplést. Innen Varsóba ment, ahol 13 hónapot töltött páratlan sikerrel. 1852. április elején családjához ment Aradra, április 12-én pedig házasságot kötött Lonovics Józseffel (aki később Csanád megye főispánja lett). Egerbe költöztek, férje apjához, itt született első fiuk, Gyula. Apósa halála után, 1853 tavaszán Bécsbe költöztek, ahol a száműzetés után letelepedett Lonovics érsek lett mentora. Ott született korán elhunyt második gyermeke, Ferenc. Még ez év őszén felkereste őt gróf Ráday és Erkel Ferenc, hogy visszaszerezessék a Nemzeti Színházhoz. Válasza ez volt: „Hat szerepben fellépek díj nélkül, s ha úgy tetszem, mint régebben, akkor szerződöm.” 1854 tavaszán hazajött családjával, s először Császár György dallamos operájában, a Kunokban nagy tetszést aratott. Most már megkötötte a szerződést évi 8505 forinttal, és 1862. július 29-ig tagja maradt a színháznak.

Ez a nyolc év volt Hollósy Kornélia fénykora: nem túl nagy terjedelmű, de páratlan csengésű hangja, ragyogó trillái világhírű koloratúr énekesnővé avatták. Repertoárja egyre bővült: már 25-30 operában énekelte. Híre mindjobban terjedt, túl a haza határain is. Ő a sok külföldi hívás ellenére itthon maradt, mert éppen az abszolutizmus idején a magyar népdalokkal akarta kifejezni hazafiasságát. Ezeket a népdalokat előtte senki sem énekelte, s utána is csak Blaha Lujza. *Arany János* 1857-ben e sorokat ajánlotta Hollósy Kornéliának:

*„Egy nép lakik, túl a tengeren,
Hol délre lejt az Alpok alja
Hol fűszeres völgy, rónaság
Az erdős Appennint uralja:
Hajdan dicső nemzet, ma rab; -
S hogy láncza csörgésit ne hallja
Énekkal űzi bús neszt
S az érczigát enyhíti dalja.
Oh! hát dalolj nekünk!...”*

Hollósy Kornéliának igen nagy szerep jutott az 50-es, 60-as évek társadalmi, sőt politikai életében is. Lonovicsék házában szívesen látott vendég volt a közélet minden számottevő tagja. Szalonjának központja mindig ő maga volt, s ezt a szerepet fényesen töltötte be.

Kellő időben, dicsősége tetőpontján érlelődött meg benne a visszavonulás gondolata. 1862. július 29-én búcsúzott el a pesti közönségtől Erkel Bánk bánjának Melinda-szerepében. De a búcsúest nem a teljes visszavonulás kezdete volt. 1862-ben vidéki körútra indult. Debrecen, Kolozsvár, Szamosújvár, Dés, Marosvásárhely, Kassa, Léva, Miskolc, Rimaszombat, Szatmár, Nagyvárad, majd rövid pihenő után Makó, Baja, Sopron, Pozsony, Győr, Pécs, Komárom, Balatonfüred, Ungvár, Losonc, valamennyi egy-egy fényes hangversenye emlékét őrzik.

1864 nyarán végleg elhagyta a fővárost, s férje dombegyházi birtokára költöztek. Színpadi ruháit szegényebb színésznőknek ajándékozta, pompás jelmezeit szegény templomoknak adta. Utoljára nyilvánosan 1865-ben, a Nemzeti Színház 25 éves jubileumán lépett föl, s Liszt Ferenc csodálkozva kérdezte: miért nem marad ez a ragyogó tehetség továbbra is színpadon? Ő azonban családjának akart élni. Gyakran bejártak Makóra, a megye székhelyére, s itt részt vett a társadalmi életben. 1888. szeptember 7-én Csanádpalotán Kelemen László emlékoszlopának leleplezésekor Ő volt az ünnepség védasszonya. Makó városa nem volt hálátlan: 1903-ban épült állandó színháza az ő nevét viselte egészen elbontásáig, előcsarnokát a művésznő bronzszobra díszítette, sőt egy kis utca is őrizte nevét. S aztán jött a nagy influenzajárvány, mely 1890. február 10-én örökre elnémította a magyar csalogány hangját.

Alpár Ágnes Népszabadság, 2002. április 13.

Hollósy Kornélia leszármazottai, unokája, dédunokái közöttünk élnek, álljon itt a leszármazottak családfája:

Krivinai Lonovics József II szül: 1824., megh: 1902, Csanád vm. főispánja

Neje: **Hollósy Kornélia** szül: 1827 ápr. 13., megh: 1890 febr. 10.

1. **László II** szül: 1882., megh: 1945 Zalaegerszeg

2. **Mária-Kornélia** szül: 1883 aug. 27., megh: 1942 júl. 19.

Férje **Csáky Armand** gróf, szül: 1880., megh: 1951 jún. 29.

2.1. **Mária** szül: 1907., megh: 1972, Férj: **Abaffy Ferenc**

2.1.1. **Andrea** megh: ?

2.1.2. **Ádám** megh: ?

2.2. **Kornélia** szül: 1910 ápr. 16., Férj: **Dr. Bisztray Tamás** (bisztrai) szül: 1910 márc. 2., megh: 1988 aug. 15.

2.2.1. **Péter** szül: 1938 okt. 27., Neje: 1. **Ladics Mária** szül: 1939

2. **Szabó Zsuzsanna** szül: 1948., elvált 1991

2.2.2. **Borbála, Mária** szül: 1940 szept. 5., Férj: **Varga Géza**, szül: 1923., megh: 1991

2.2.2.1. **Thomas** szül: 1967 nov. 25.

2.2.2.2. **Clara** szül: 1969 okt. 11., férj: **Manuel Gonzales** (Manny)

2.2.2.2.1. **Lucán** szül: 1997 jún. 23.

2.2.2.2.2. **Ruby** szül: 1998 júl. 29.

2.2.3. **Kornélia, Márta** szül: 1942 okt. 2., Férj: **Káplár László** szül: 1946 ápr. 30., házasságk. 1980 nov. elvált: 1991 nov.

2.2.4. **Tamás** szül 1948 dec. Neje **Kóté Éva** szül: 1951 szept.

2.2.4.1. **Zsolt** szül: 1981. dec. 2.

2.2.4.2. **Richárd** szül: 1983 jan. 2.

2.2.4.3. **Andrea** szül: 1948 márc. 4.

2.3. **Ilona** szül: 1913., megh: 1920

* * *

„Álmok álmodói - Világraszóló magyarok"

Egy kiállítás magyarörmény hírességei (sorozat):

Hollósy Simon (1857-1918) festő

A müncheni akadémiára járt, itt festette sokat reprodukált művét, a Tengerihántást (1885). 1886-ban Münchenben megnyitott magániskolájában a friss naturalista törekvések felé terelte lelkes tanítványait. Fiatalabb festőtársai - Réti István és Thorma János - biztatására 1896-ban nyári iskolát nyitott Nagybá-